

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/8592,Miedzynarodowa-konferencja-naukowa-Drugi-obieg-wydawniczy-w-PRL-na-tle-historii-.html>
03.03.2026, 09:26

Międzynarodowa konferencja naukowa „Drugi obieg wydawniczy w PRL na tle historii samizdatu w państwach bloku sowieckiego po 1956 roku” - Warszawa, 31 maja - 1 czerwca 2012 r.

05.08.2011

[ENGLISH](#)

Biuro Edukacji Publicznej Instytutu Pamięci Narodowej zorganizowało w dniach 31 maja - 1 czerwca 2012 roku międzynarodową konferencję naukową „Drugi obieg wydawniczy w PRL na tle historii samizdatu w państwach bloku sowieckiego po 1956 roku”.

Celem konferencji była refleksja nad historią niezależnego ruchu wydawniczego w Polsce lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych na tle innych krajów bloku sowieckiego. Konferencja z udziałem badaczy z polskich i zagranicznych ośrodków naukowych, reprezentujących różne dyscypliny naukowe, pozwoliła opisać rolę, jaką książki i pisma wydawane w drugim obiegu odegrały w drodze do demokratycznych przemian 1989 roku.

Drugi obieg wydawniczy stanowił jedną z głównych form aktywności opozycyjnej w Polsce lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. Rzadko jednak to zjawisko wzbudzało szersze zainteresowanie historyków i innych badaczy. Warto zastanawiać się nad rolą, jaką nielegalnie drukowane pisma i książki odegrały w historii opozycji demokratycznej i „Solidarności”. Na zjawisko drugiego obiegu wydawniczego spojrzeć można też z szerszej perspektywy, analizując je na tle historii samizdatu w Europie Środkowo-Wschodniej po 1956 roku. Perspektywa porównawcza pozwoliła na przedstawienie podobieństw i różnic w funkcjonowaniu drugiego obiegu w poszczególnych państwach. Szczególnie interesujące są ujęcia problemowe, skupiające się na konkretnych zjawiskach i mechanizmach.

Obrady konferencji odbywały się w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia”, przy ul. Marszałkowskiej 21/25 w Warszawie.

Informacje dodatkowe: anna.piekarska@ipn.gov.pl

PROGRAM

31 MAJA 2012

9.00–9.05 – otwarcie konferencji – dr Łukasz Kamiński – Prezes Instytutu Pamięci Narodowej

9.05–11.00 – SESJA I – DRUGI OBIEG A OPOZYCJA

Prowadzenie – dr Małgorzata Choma-Jusińska (IPN)

1. *Drugi obieg. Samizdat, bibuła, wydawnictwa podziemne – wokół definicji z perspektywy leksykografii* – dr Dorota Pazio-Wlazłowska (Instytut Slawistyki PAN)
2. *Piłsudski, Miłosz, Arendt... Co czytała opozycja?* – Natalia Jarska (IPN/Instytut Historii PAN)

3. *Prasa podziemna w systemie komunikowania społecznego w okresie stanu wojennego* – dr Roman Wróblewski (Uniwersytet Wrocławski)
4. *Kolportaż prasy podziemnej jako forma aktywności opozycyjnej (1981–1989)* – Jan Olaszek (IPN/Instytut Historii PAN)
5. *„Karton z bibułą”. Prywatne kolekcje pism drugiego obiegu jako źródło do badań nad siecią kolportażu – na wybranych przykładach* – Beata Szmytkowska (Archiwum Państwowe w Gdańsku/Stowarzyszenie Archiwistów Polskich)
6. Dyskusja

11.00–11.15 – Przerwa kawowa

11.15–12.30 – SESJA II – STUDIA PRZYPADKÓW (część I)

Prowadzenie – dr Grzegorz Waligóra (IPN)

1. *„Biuletyn” i „Informator” – wydawnictwa organizacji „Ruch” (1969–1970)* – Piotr Byszewski (IPN)
2. *„Biuletyn Informacyjny” KOR 1976–1980* – prof. Andrzej Friszke (Instytut Studiów Politycznych PAN/Collegium Civitas)
3. *Niezależna prasa studencka (1980–1981) – próba charakterystyki* – Kamil Dworaczek (IPN/Uniwersytet Wrocławski)
4. Dyskusja

12.30–12.40 – Przerwa kawowa

12.40–14.00 – SESJA II – STUDIA PRZYPADKÓW (część II)

Prowadzenie – dr Grzegorz Waligóra (IPN)

1. *Zespoły Drukarskie Vega. Podziemna działalność wydawnicza w Kielcach w latach 1983–1985* – Prof. Włodzimierz Batóg (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach)/Andrzej Karyś
2. *„Słowo Podziemne” (1982–1984) i jego twórca Edward Kirpluk* – Andrzej W. Kaczorowski
3. *Komunistyczny drugi obieg? Bezdebitowe druki nurtu dogmatycznego w PZPR* – Przemysław Gasztold-Seń (IPN/Uniwersytet Warszawski)
4. Dyskusja

14.00–15.30 – Przerwa

15.30–16.40 – SESJA III – ZACHÓD I EMIGRACJA (część I)

Prowadzenie – dr Paweł Sowiński (Instytut Studiów Politycznych PAN)

1. *Odbiór polskich wydawnictw emigracyjnych i ich rola w Polsce rządzonej przez komunistów w latach 60. i 70.* [*The Reception and Impact of Polish Émigré Periodicals and Books in Communist-Ruled Poland in the 1960s and early 1970s*] – prof. Alfred Reisch (Hungarian Atlantic Council)
2. *Wolne słowo z Zachodu. Program dystrybucji książek za żelazną kurtyną na przykładzie Polski (rekonesans badawczy)* – dr Małgorzata Choma-Jusińska (IPN)
3. *Rola Instytutu Literackiego w Paryżu w kształtowaniu się drugiego obiegu wydawniczego w Polsce* – Urszula Kowalczyk (Instytut Historii PAN/Archiwum Państwowe m.st. Warszawy)
4. Dyskusja

16.40–16.50 – Przerwa kawowa

16.50–18.00 – SESJA III – ZACHÓD I EMIGRACJA (część II)

Prowadzenie – Przemysław Gasztold-Seń (IPN/Uniwersytet Warszawski)

1. *Dolary na bibułę. Amerykańska pomoc finansowa dla „drugiego obiegu” wydawniczego w Polsce (1982–1989)* – dr Patryk Pleskot (IPN)
2. *Pomoc amerykańska dla prasy podziemnej „Solidarnościowej”. Rola związków zawodowych i National Endowment for Democracy [U.S. Support for the Solidarity Underground Press: The Role of Organized Labor and the National Endowment for Democracy]* – Arch Puddington (Freedom House)
3. *Zanim powstał Internet, Facebook i Twitter. Jak „Solidarność” wykorzystywała zachodnią technologię aby pokonać komunizm [Before the Internet, Facebook, and Twitter: How Solidarity Used Western Technology to Defeat Communism]* – Benjamin B. Fisher
4. Dyskusja

18.00–18.15 – Przerwa kawowa

18.15–20.00 – SESJA IV – SŁUŻBA BEZPIECZEŃSTWA NA TROPIE

Prowadzenie – dr Patryk Pleskot (IPN)

1. *Stosunek SB do niezależnego ruchu wydawniczego w latach 1976–1980* – dr Grzegorz Waligóra (IPN)
2. *Stosunek Służby Bezpieczeństwa do drugiego obiegu i podejmowane wobec niego działania operacyjne w latach 70. na przykładzie Wydawnictwa im. Konstytucji 3 Maja* – Justyna Błażejowska
3. *Służba Bezpieczeństwa wobec pism i wydawnictw drugiego obiegu w latach 1980–1990* – Grzegorz Wołk (IPN/Uniwersytet Jagielloński)
4. *Działania SB wobec drugiego obiegu w okresie stanu wojennego na przykładzie Wydawnictwa im. gen. „Nila”- Fieldorfa* – dr Cecylia Kuta (IPN)
5. *Nauka na usługach bezpieki – kryminalistyczna ekspertyza dokumentów* – Igor Kordas (Centrum Szkolenia Policji w Legionowie)
6. Dyskusja

1 CZERWCA 2012

9.00–10.15 – SESJA V – SAMIZDAT (cz. 1)

Prowadzenie – dr Jan Skórzyński (Europejskie Centrum Solidarności)

1. *Samizdat na wyższych uczelniach ZSRS w drugiej połowie lat 50. i pierwszej połowie lat 60. [Samizdat in the Academic in USSR in the Second Half of 1950s and the First Half of 1960s]* – Alexander Zhidchenko (Modern National History Chair Named after F.M. Dostoevsky)
2. Krytyczne wydanie „Khroniki tekushchikh sobyty” i nowe perspektywy badań nad fenomenem Samizdatu [The Annotated Edition of „The Chronicle of Current Events” and New Possibilities for Studying the Phenomenon of Samizdat] – Gennady Kuzovkin (Information and Public Education Center “Memorial”)
3. *Samizdat – rosyjscy Żydzi i spotkanie z Zachodem [Samizdat – Russian Jews, and encounter with the West]* – Prof. Dmitry Shlapentokh (Indiana University)
4. Dyskusja

10.15–10.30 – Przerwa kawowa

10.30–12.00 – SESJA V – SAMIZDAT (cz. 2)

Prowadzenie – prof. Vilem Precan (Czechoslovak Documentation Centre in Prague)

1. *Doświadczenie czechosłowackie: drugi obieg wydawniczy, wydawnictwa podziemne i emigracyjne. Zagrożenia związane z dystrybucją wydawnictw drugoobiegowych w kraju, oraz przerzutami do i z Czechosłowacji* [*Czechoslovak Experience: Second Circulation, Samizdat Publications, Exile Publications. Dangers of Clandestine Transportations in, from and to Czechoslovakia*] – dr Marie Neudorflva
2. *Drugi obieg wydawniczy na Węgrzech a Służba Bezpieczeństwa* [*Hungarian Samizdat Culture and the State Security Services*] – Alexandra Botyànszki (University of Szeged)
3. *Organizacja i funkcjonowanie drugiego obiegu wydawniczego w Litewskiej SRS* [*The Organization and Functioning of Samizdat Network in Lithuanian SRR*] – Monika Kareniauskaitė (Vilnius University)
4. *Rozpowszechnianie wydawnictw drugoobiegowych jako forma intelektualnego sprzeciwu mniejszości etnicznych w ZSRS (doświadczenie kirgiskie)* [*Circulation of Forbidden Books and Manuscripts as a Form of Intellectual Resistance of the Soviet Ethnic Minorities (a Kyrgyz Experience)*] – prof. Osmonakun Ibraimov (Kyrgyz-Turk Manas University)
5. Dyskusja

12.00–13.30 – Przerwa

13.30–15.30 – SESJA VI – PERSPEKTYWA PORÓWNAWCZA

Prowadzenie – dr János Tischler (Węgierski Instytut Kultury w Warszawie)

1. *Polskie i ukraińskie wydawnictwa opozycyjne a walka o wolność słowa (1956–1989)* – Katarzyna Litwin (Akademia Krakowska), Kamil Szpyt (Uniwersytet Rzeszowski)
2. *Kobiety samizdatu* – Karolina Mendrela (Uniwersytet Śląski)
3. *Myśl polityczna Samizdatu* [*The Political Thought of Samizdat*] – Piotr Wciślik (Central European University/Open Society Archives)
4. *Przenikanie wydawnictw drugoobiegowych do sfer życia oficjalnego* [*Reframing Europe. The Ascent of Underground Narratives into Official Public Spheres*] – dr Christian Domnitz (Behörde des Bundesbeauftragten für die Unterlagen des Staatssicherheitsdienstes der ehemaligen DDR)
5. *Dlaczego Polska? Czynniki rozwoju podziemnego ruchu wydawniczego w PRL* – Katarzyna Ziętał (Fundacja Ośrodka KARTA)
6. Dyskusja

15.30–15.45 – Przerwa kawowa

15.45–17.15 – Sesja VII – RUCH SPOŁECZNY

Prowadzenie – prof. Andrzej Friszke (Instytut Studiów Politycznych PAN/Collegium Civitas)

1. *Drugi obieg wydawniczy lat 70. i 80. jako element ruchu społecznego – zastosowanie socjologicznej teorii ruchów społecznych do analizy opozycji w Polsce* – dr Adam Mielczarek
2. *Podziemny rynek. Drugi obieg wydawniczy lat 80. w perspektywie nowej socjologii gospodarczej* – Mateusz Fałkowski (Uniwersytet w Erfurcie)
3. *Drugi obieg wydawniczy a sfera oficjalna – punkty styczne i komplikacje* – dr Paweł Sowiński

(Instytut Studiów Politycznych PAN)

4. *Niezależne wydawnictwo jako sposób na życie w schyłkowym okresie PRL. Czy jest potrzeba poszukiwań historycznych i demistyfikacji „drugiego obiegu”?* – Jarosław Malik, dr hab. Grzegorz Miernik (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach)
5. Dyskusja

17.15–17.30 – Przerwa kawowa

17.30–19.30 – Dyskusja panelowa „ZNACZENIE DRUGIEGO OBIEGU WYDAWNICZEGO W PRL”

Prowadzenie: Jan Olaszek (IPN/Instytut Historii PAN)

Uczestnicy:

Prof. Andrzej Friszke (Instytut Studiów Politycznych PAN/Collegium Civitas)

Dr Jan Skórzyński (Europejskie Centrum Solidarności)

Dr Paweł Sowiński (Instytut Studiów Politycznych PAN)

Dr János Tischler (Węgierski Instytut Kultury w Warszawie)

Dr Grzegorz Waligóra (IPN)

19.30–19.45 – Podsumowanie i zakończenie konferencji

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu
zaprasza
na międzynarodową konferencję naukową

Drugi obieg wydawniczy w PRL
na tle historii samizdatu
w państwach bloku sowieckiego
po 1956 roku

Konferencja odbędzie się w dniach 31 maja – 1 czerwca 2012 r.
w Centrum Edukacyjnym IPN im. Janusza Kurtyki „Przystanek Historia”
w Warszawie, ul. Marszałkowska 21/25

Obrady będą prowadzone w języku polskim i angielskim.
Zapewniamy tłumaczenie symultaniczne

[ZaproszenieInvitation male.jpg](#)

Pliki do pobrania

[\(doc, 39 KB\)](#)

[Program konferencji „Drugi obieg wydawniczy w PRL na tle historii samizdatu w państwach bloku sowieckiego po 1956 roku” \(pdf, 238.08 KB\)](#)

[Zaproszenie na konferencje \(pdf, 710.45 KB\)](#)
